

Allé

Beskrivning och vägledning för biotopen *Allé* i bilaga 1 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Vägledningen utgör ett komplement till Handbok 2012:1 *Biotopskyddsområden* (Naturvårdsverket 2012).

Innehåll

INNEHÅLL	2
ALLÉ	3
Definition i bilaga 1 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.	3
Biotopens kännetecken och avgränsning	3
Bevarandevärden och motiv för skydd	5
Beskrivning	5
Viktiga strukturer och ekologiska funktioner	6
Arter som förekommer i biotopen	7
Exempel på ekologiska undergrupper	7
Gränsdragning mot andra biotoper	7
Geografisk utbredning	8
Verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen	8
Exempel på verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen	8
Exempel på åtgärder i omgivande mark som kan påverka biotopens naturvärden	9
Skötsel och andra bevarandeåtgärder	9
Checklista inför avverkning och plantering av träd i en allé	11
Uppföljning	12
Andra tillämpliga författningar och regelverk	12
Exempel på möjligheter till ekonomisk ersättning	13
Litteratur och webblänkar	13
BILAGA 1	15
Förteckning över ett urval av de rödlistade, karaktäristiska och i övrigt intressanta arter som kan förekomma i biotopen <i>Allé</i>	15

Allé

Definition i bilaga 1 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längs en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett i övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd.

Biotopens kännetecken och avgränsning

- En allé ska bestå av minst fem lövträd som är planterade i en enkel eller dubbel rad för att omfattas av biotopskyddsbestämmelserna. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, vilket innebär att mer än hälften av träden ska vara vuxna.
- Med vuxna träd avses träd som mäter minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller har uppnått en ålder av 30 år (det som först uppnås).
- För befintliga alléer med träd som har planterats som kompensationsåtgärd för nedtagna vuxna träd bör skyddet fortsätta att gälla även om inte en övervägande del av träden är vuxna efter nyplanteringen.
- Träden i en allé behöver inte vara levande. Döda träd omfattas av skyddet så länge de står kvar i allén.
- Förekommande trädslag i alléer kan variera. Ofta utgörs trädslaget av ädla lövträd. I norra Sverige dominerar dock ofta björk. Även andra triviala lövträdsarter, liksom främmande trädslag, kan förekomma i alléer.
- Frukträd kan ingå i alléer. Rader av frukträd som ingår i en frukträdsodling och ligger i anslutning till en väg eller i ett i övrigt öppet landskap omfattas dock inte av biotopskyddsbestämmelserna. Om rader av frukträd omfattas av skydd får därför bedömas i varje enskilt fall.
- Med rad avses att träden står i en någorlunda rät linje, vilket ofta tyder på att träden är planterade.
- Det kan vara svårt att bedöma om träd är planterade eller självetablerade. Hur träden har etablerats är dock inte avgörande om definitionen är uppfylld i övrigt, och det framgår att träden är skötta med syftet att skapa en allé. Större eller mindre inslag av självsådda träd i en trädrad kan således accepteras om dessa, såvitt kan bedömas, har bevarats för att utgöra en del av en allé.
- Biotopen omfattar trädradens hela längd. Det område som ingår i biotopskyddsområdet avgränsas till bredden normalt av trädens rötters utbredning. Detta område kan ofta uppskattas som den dubbla krondiametern i lerjordar och den tredubbla i sandjordar. En annan metod för att uppskatta utbredningen av alléträdens rötter är att multiplicera trädets stamdiameter med 15.
- Längden på alléer kan variera. Det finns inte angivet något största eller minsta inbördes avstånd mellan enskilda alléträd i definitionen för alléer, varför det får bedömas i varje enskilt fall hur långt eller kort avståndet mel-

lan enskilda träd i en rad kan vara för att raden ska omfattas av skyddet för alléer.

- Det behöver inte vara jämna avstånd mellan träden i en allé eftersom tidigare träd kan ha dött utan att ersättas.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd ska antingen vara belägen längs en väg, eller det som tidigare har utgjort en väg, eller i ett i övrigt öppet landskap för att omfattas av biotopskyddsbestämmelserna. Om trädraden är belägen i ett i övrigt öppet landskap behöver den inte vara belägen längs en väg eller det som tidigare har utgjort en väg.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd som inte är belägen vid en väg eller en före detta väg, utan i ett i övrigt öppet landskap, omfattas av definitionen även när den är belägen i kanten av ett i övrigt öppet landskap. Med ett i övrigt öppet landskap avses områden som inte utgörs av skogsmark eller tät bebyggelse, och där det finns möjlighet till utblickar i de flesta riktningar. Endast en mindre del av utblicken begränsas av intilliggande bebyggelse eller skog. Det innebär att trädrader i gränsen mellan åkermark och skogsmark, i öppna parker och på begravningsplatser eller andra öppna områden kan omfattas av skydd om de inte är belägna i omedelbar anslutning till bebyggelse och det inte finns särskilda bestämmelser i en detaljplan som reglerar hur allén ska skötas och utvecklas, eller som på annat sätt begränsar skyddet.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd som är planterad längs en väg i en tätort omfattas normalt av biotopskyddsbestämmelserna om den inte är belägen i omedelbar anslutning till bebyggelse och det inte finns särskilda bestämmelser i en detaljplan som reglerar hur allén ska skötas och utvecklas, eller som på annat sätt begränsar skyddet.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd som är planterad som en allé längs en väg i skogsmark omfattas normalt av biotopskyddsbestämmelserna.
- En rad med lövträd i skogsmark som inte är planterad längs en väg, eller en före detta väg, omfattas inte av skyddet eftersom den inte är belägen vare sig längs en väg, en före detta väg eller i ett i övrigt öppet landskap.
- En rad med lövträd i skogsmark som ingår i ett skogsbestånd, och som är planterad för skogsbruksändamål i närheten av en väg, omfattas inte av biotopskyddsbestämmelserna.
- Vad som ska innefattas i begreppet *väg* vid tillämpning av biotopskyddsbestämmelserna får bedömas i varje enskilt fall med utgångspunkten att begreppet bör betraktas vitt. Viss ledning kan hämtas från förordningen (2001:651) om vägtrafikdefinitioner. Enligt 2 § i denna förordning är definitionen för väg följande:
 1. En sådan väg, gata, torg och annan led eller plats som allmänt används för trafik med motorfordon,
 2. en led som är anordnad för cykeltrafik, och
 3. en gång- eller ridbana invid en väg enligt 1 eller 2.När det gäller alléer som biotopskyddsområden bör i vissa fall även en

gångväg kunna betraktas som väg, även om den inte faller in under någon av punkterna 1-3.

Bevarandevärden och motiv för skydd

Alléer utgör viktiga restbiotoper i ett i övrigt rationaliserat landskap och har stor betydelse som tillflyktsorter, spridningskorridorer och ledlinjer för olika växt- och djurarter.

Det är framför allt de äldre träden i en allé som har höga naturvärden. Det råder brist på gamla träd i landskapet, och i många områden finns sådana endast kvar i alléerna. De gamla träden i en allé utgör ofta livsmiljö för ett stort antal arter, inklusive rödlistade arter bland framförallt insekter och lavar, men även bland svampar och mossor. Alléer kan även ge goda häckningsmöjligheter och viloplats för hålbbyggande fåglar och fladdermöss. För födosökande fåglar är träden betydelsefulla genom rik tillgång på frön och insekter.

Alléerna utgör en från estetisk och kulturhistorisk synpunkt värdefull del av landskapsbilden, och har ofta också höga värden för kulturmiljövården genom att de visar hur landskapet har påverkats av olika typer av landskapsarkitektur.

Alléerna i framför allt det statliga vägnätet har decimerats kraftigt till följd av breddningen av vägar och utbyggnaden av vägnätet.

Skyddet för biotopen bidrar bland annat till att Sverige uppfyller de nationella miljö kvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*, samt åtaganden enligt EU:s Art- och habitatdirektiv, Konventionen om biologisk mångfald och Europeiska Landskapskonventionen.

Beskrivning

Alléer började planteras i stor skala från och med 1600-talet, men redan under 1500-talet kan det ha funnits planterade trädrader vid de större godsens. Under 1600-talet fick allén en allt tydligare koppling till huvudbyggnaden som allén markerade och ledde fram till. Syftet var att genom en storskalig landskapsarkitektur infoga herrgårdars och prästgårdars byggnader och odlingslandskap i en konstnärlig helhet. Ett uppsving för alléplanteringar skedde under 1700-talet och under 1800-talet blev denna högreståndskultur vida spridd.

Alléer anlades i stor omfattning utmed vägar i närheten av bebyggelse och i parker. Alléerna började ofta vid strategiska punkter som vid godsets gräns, vid en bäck eller bygräns, eller vid en viktig byggnad inom godsets domän, som till exempel kyrkan eller kvarnen. Gestaltning av träden var viktigt närmast godset, medan landsvägsalléer planterades utifrån markförhållanden och lokala trädslag. Alléerna anlades ursprungligen ofta dubbelsidigt, men idag finns i vissa fall endast den ena trädraden kvar.

Träd som ingår i alléer som är tydligt knutna till bebyggelse har ofta en tydlig arkitektonisk/estetisk funktion. Denna funktion omfattar i flertalet sådana fall även träd som är placerade längs vägar i parker, till exempel längs en huvudaxel från landsväg till mangård. Olika tiders park- och trädgårdsanläggningar varierar stilistiskt. Även alléers sträckning genom odlingslandskap kan ingå i en arkitektonisk helhet.

Landsvägsalléns syfte var bland annat att ge skugga, men skulle även ge känslan av att färdas under ett lövvalv. Äldre vägar var inte lika breda som idag, vilket gjorde det lättare att skapa valv. Almen med sin stora krona blev därför ett populärt trädslag i alléer. Allén gjorde det också lättare att se vägen vid snöstorm, dimma eller översvämning. När gårdar flyttades ut i samband med skiftesreformerna och det drogs nya, ofta rätlinjiga vägar fanns det även möjlighet att plantera en egen allé längs den nya gårdsuppfarten.

Särskilt i allmogemiljöer präglades alléanläggandet av en nyttofunktion. De alléer som anlades i anslutning till allmogebebyggelse hävdades ofta genom lövtäkt för kreatursfoder. Upprätthållande av sådan hävd samverkar vanligen med naturvårdens intressen.

I samband med bilismens genombrott efter andra världskriget förändrades synen på alléer. Vägarna var för smala och krokiga för den ökande trafiken, och alléerna begränsade möjligheterna att bredda dem. I dagens transportsystem kan alléerna ibland ses som hinder för trafiksäkerhetsmålen, men kan också utgöra attraktiva rastplatser som dessutom erbjuder skydd mot sol och vind i kala jordbrukslandskap.

Viktiga strukturer och ekologiska funktioner

Alléer kan utgöra stabila miljöer under lång tid. Ju äldre ett träd blir desto fler olika arter av mossor, lavar och insekter knyts till det. Alléer i öppna landskap är ofta utsatta platser, men det öppna läget innebär att ljusstillgången är hög. Ljuset bidrar med värme, vilket är en viktig faktor för många arter. Temperaturskillnaden mellan trädets solsida och skuggsida kan en varm sommardag ibland vara mer än 30 grader. Alléer är därför viktiga miljöer för många insektsarter som trivs på den varma barken på de solbelysta stammarna.

Alléers ofta ljusexponerade läge i kombination med dammpåverkan av näringsrikt stoft från åkrar och grusvägar ger en rik lavflora. I Sverige växer cirka 70 olika lavararter och 50 olika mossarter på alléträd.

Eftersom de flesta alléträd beskärs någon gång finns där många möjliga växtplatser för vedsvampar som behöver blottlagd ved för att deras sporer ska kunna börja växa. Svamparna kan sedan bli boplatser för insekter, som blir föda åt fåglar. Ek, bok och björk är exempel på trädarter med många trädlevande svampar. Ihåliga träd där veden är angripen av svampar är betydelsefulla miljöer för bland annat

insekter. I håligheterna utvecklas mulm, som består av trämjöl och andra nedbrytningsrester och utgör hemvist för flera sällsynta och hotade arter.

Alléer har också stor betydelse för många fågelarter genom att de erbjuder skydd och föda. Vissa arter häckar i håligheter och grenklykor, medan andra arter använder allén som viloplats under dagen eller natten.

Några fladdermusarter har funnit en ersättningsmiljö i och kring alléer, då deras naturliga livsmiljöer har minskat i landskapet. Fladdermössen gynnas av att det finns många insekter i alléer, och använder håligheter både som boplatser och viloplats.

Alléträd med håligheter vid marken kan utnyttjas av både insekter, grod- och kräldjur, samt olika däggdjursarter.

Arter som förekommer i biotopen

Alléer erbjuder viktiga livsmiljöer för ett stort antal arter som är beroende av gamla lövträd, skydd, ljus, solexponering och värme.

Bristen på gamla träd och deras strukturer i landskapet har medfört att många rödlistade arter bland framförallt insekter och lavar, men även bland svampar och mossor är beroende av alléernas träd. Alléer är även betydelsefulla för fåglar och fladdermöss. Vissa insektsarter tillbringar hela sitt liv i träden, medan andra bara finns där under larvstadiet. Den rödlistade läderbaggen (*Osmoderma eremita*) är ett exempel på en skalbaggsart som lever i gamla träd, gärna ek, men grova lindar och bokar är också viktiga livsmiljöer för många sällsynta skalbaggsarter.

En förteckning med ett urval av de rödlistade, karaktäristiska och i övrigt intressanta arter som kan förekomma i biotopen finns i *Bilaga 1*.

Exempel på ekologiska undergrupper

- Lindallé
- Almallé
- Björkallé
- Hästkastanjallé
- Blandlövallé.

Gränsdragning mot andra biotoper

Alléer med pilar som inte uppfyller definitionen för biotopen *Pilevall* bör definieras som biotopen *Allé*.

Pilevallar som uppfyller definitionen för både biotopen *Pilevall* och biotopen *Allé* bör definieras som biotopen *Pilevall*.

Geografisk utbredning

Alléer finns i hela landet, men främst i de södra och mellersta delarna. Alléer kännetecknar framförallt södra Sveriges slättbygder med en stark anknytning till herrgårdsmiljöer och kyrkogårdar, men finns i allmänhet i de flesta typer av vägmiljöer. I vissa trakter är alléer i det enskilda vägnätet tongivande och särskilt värdefulla inslag i landskapet, medan alléerna i det statliga vägnätet har minskat kraftigt.

Verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen

Inom ett biotopskyddsområde får man inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Den som planerar att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd i ett biotopskyddsområde måste därför först bedöma om detta kan komma att skada naturvärdena i biotopen. Om det finns risk för att naturmiljön skadas ska dispens från biotopskyddsbestämmelserna sökas hos länsstyrelsen. Om det finns särskilda skäl får dispens från förbudet ges i det enskilda fallet.

Här ges några exempel på verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen. Observera att punkterna nedan inte utgör en fullständig redovisning utan endast är exempel. Det kan även finnas andra verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen. Bedömning av en aktuell åtgärd måste därför alltid ske i varje enskilt fall.

Exempel på verksamheter och åtgärder som kan skada naturmiljön i biotopen

- Avverkning av levande eller döda träd i allén.
- Olämpligt uttag av biobränsle, grenar och toppar som innebär att gamla träd, ihåliga träd, döda träd eller en stor del av bärande träd och buskar tas bort.
- Utbyte av träd som görs på ett sådant sätt att alléns karaktär skadas, eller så att biotopen inte längre omfattas av biotopskyddsbestämmelserna. Skada kan till exempel uppstå om merparten av träden avverkas så att allén inte längre till huvudsaklig del består av vuxna träd, eller om så många träd avverkas att det inte längre finns kvar minst fem träd. Efter avverkning av träd i en allé bör det alltid finnas kvar minst fem träd i allén.
- Plantering av främmande trädslag vid utbyte av träd i alléer som består av inhemska trädslag.
- Plöjning, grävning, schaktning och markbearbetning i och intill allén som medför att trädens rötter skadas, och därigenom trädens livskraft.
- Ledningsdragning i och intill allén, samt underhållsarbeten på ledningar, om det sker inom det område där trädens rötter finns.
- Transporter genom allén som sker på ett sådant sätt att det uppstår skador på trädens grenverk eller stammar.
- Påkörning av träd vid plogning kan ge skador som minskar trädens livskraft.

- Infrastrukturutbyggnad, utbyggnad av bebyggelse och annan exploatering.
- Utsättning av främmande växt- och djurarter.

Exempel på åtgärder i omgivande mark som kan påverka biotopens naturvärden

- Om besprutning med bekämpningsmedel och spridning av gödsel sker för nära biotopen kan det påverka bland annat sammansättningen av florans och faunan, och därmed skada naturmiljön i biotopen. Nödvändiga skyddsavstånd till värdefulla biotoper ska iakttas och anpassas till de lokala förhållandena på platsen (se föreskrifter och allmänna råd om skyddsavstånd vid spridning av bekämpningsmedel i Naturvårdsverkets föreskrifter respektive allmänna råd om spridning av kemiska bekämpningsmedel, *SNFS 1997:2* och *AR 1997:3*).
- Större exploateringar i form av byggnationer, ledningsdragningar eller liknande som sker nära biotopen kan medföra beskuggning, dränering eller annan påverkan.

Skötsel och andra bevarandeåtgärder

För att en allé ska kunna fortleva långsiktigt behöver åtgärder vidtas när träden har blivit så gamla att de utgör en risk för skada på person eller egendom. Det kan handla om beskärning av kronan eller enstaka grenar, avverkning och nyplantering av träd, eller att en högstubbe skapas.

För att bibehålla kontinuiteten och naturvärdena i alléer är det i de flesta fall lämpligast att de föryngras successivt genom att enstaka träd byts ut efter hand. Skötseln av alléer bör därför normalt ske på sådant sätt att ett enstaka träd ersätts när det av ålder eller dålig vitalitet har blivit en säkerhetsrisk, och det bedöms nödvändigt att ta bort det. Det är dock inte självklart att gamla träd behöver tas bort helt och hållet. Döda eller döende träd är normalt av stort värde för djur- och växtarter, och det är ur naturvårdssynpunkt viktigt att de får stå kvar i allén under en period. Det kan många gånger vara lämpligt med hänsyn till bevarandet av biologisk mångfald att kronbeskära trädet, eller att lämna kvar död ved som en högstubbe.

Det mest gynnsamma sättet att spara död ved är att låta det döda trädet stå kvar. Om det finns risk för fallande grenar kan en högstubbe skapas av trädet genom att grenarna tas bort och en stående stam lämnas kvar. Är detta inte möjligt kan trädet tas ned och den döda veden sparas liggande intill den ursprungliga platsen. Grenarna bör vara kvar och stammen inte kapas upp. Om detta inte är möjligt bör grenarna tas bort och stammen kapas i så få delar som möjligt. Om den döda veden måste placeras på annan plats än den ursprungliga bör denna plats vara solbelyst.

Den tidigare vanliga metoden i kommunal trädvård, att med nytt material ersätta en hel allé när träden har uppnått en viss ålder, bör i normalfallet inte användas. I

vissa fall kan det dock vara nödvändigt med en mer radikal föryngring, till exempel av kulturmiljöskalet eller om träden har drabbats av almsjuka.

Ur estetisk, skötsel- eller kulturmiljösynpunkt kan det i vissa fall vara önskvärt med en nyplantering. Vid vård och föryngring av alléer på kyrkogårdar och begravningsplatser kan till exempel hänsyn behöva tas till deras kulturarv så att den kulturhistoriska karaktären bibehålls. Det är dock inte alltid önskvärt med nyplantering ur kulturmiljösynpunkt. Äldre trädindivider kan synliggöra den långa kontinuiteten i landskapet, och kan också visa kulturhistoriskt värdefulla spår av hävd. I vissa fall kan dock nyanläggning av en allé vara önskvärd, till exempel om det är nödvändigt för att återskapa en miljöestetiska/arkitektoniska kvalitet, eller för att strukturen ska kunna upprätthållas i landskapet. Natur- och kulturvärden, och därmed intresset för deras vidmakthållande, kan i flertalet fall samverka. Genom tidiga samråd mellan natur- och kulturmiljövården om avväganden och eventuella kompensationsåtgärder kan de båda intressena samordnas i så hög utsträckning som möjligt så att åtgärder kan planeras som gynnar såväl natur- som kulturmiljövården.

Vid föryngring av alléer bör en bedömning av trädslagsval och hur föryngringen ska utföras göras från fall till fall. Återplantering bör normalt ske med lövträd av inhemska arter som redan finns i allén, och helst med lokala sorter av arter som naturligt förekommer i trakten. I vissa fall kan det dock vara motiverat av kulturhistoriska, estetiska eller skötselmässiga skäl att istället använda främmande trädslag. Detta kan till exempel gälla om allén redan består av sådana trädarter, eller om det är mest lämpligt i den miljö allén finns. Det är en fördel om trädarter som är beprövade avseende ändamål, hårdighet och uthållighet kan användas.

Flera av de mest sällsynta arterna som lever i träd är specialiserade på en speciell trädart. I vissa fall kan antalet värdträd vara avgöranden för den sällsynta artens långsiktiga överlevnad. När en sådan sällsynt art finns i ett område är det viktigt att nedtagna träd ersätts med samma trädart så att kontinuiteten av värdträd bibehålls.

Vissa alléer beskärs. Sådan beskärning görs, och gjordes även förr, av estetiska skäl för att hålla allén jämnhögt och symmetrisk, eller för att ge möjlighet till lövtäkt. Vid en kulturhistoriskt riktig beskärning eftersträvas en för sin tid typisk form. Vid beskärning av alléer bör alltid samråd med trädvårdsspecialist (arborist) ske, i synnerhet för alléer som inte har beskurits under en lång tid. För kraftig eller felaktig beskärning kan medföra att träden drabbas av olika sjukdomsangrepp. Restaureringshamling av träd som tidigare har hamlat ska utföras på ett sätt som inte skadar träden.

En del arter som är knutna till alléer, framför allt vissa lavararter, är beroende av dammpåverkan. Asfaltering eller liknande av grusvägar kan därför i vissa fall påverka sådana arter negativt. Om det är möjligt bör sådana grusvägar inte asfalteras.

Åtgärder som vidtas i enlighet med en plan för skötsel, liksom beskärning av kronan eller andra normala skötselåtgärder som görs för att förlänga livstiden för trädet, skadar normalt inte naturvärdena i allén, och kräver därmed inte dispensprövning. I de fall åtgärder ska vidtas i enlighet med en trädvårdsplan, där biotopskyddsbestämmelserna har beaktats, kan planen anses utgöra ett särskilt skäl för dispens.

Skyddet för alléer hindrar inte att ett enskilda träd eller grenar som utgör en uppenbar och påtaglig akut risk för skada på människor, djur eller egendom, på egen risk i vissa fall kan få tas bort utan dispens, om risken för skada är så överhängande att en dispensprövning inte kan inväntas. En dispensansökan bör dock samtidigt lämnas in. Om hela trädet tas ned bör det i normalfallet ersättas med ett nytt träd. Det är lämpligt att den som ska utföra åtgärden kontaktar länsstyrelsen innan ett träd tas ned, särskilt om trädet är gammalt eller grovt, för bedömning av om det är nödvändigt att ta ned hela trädet eller om det kan vara lämpligt att lämna en högstubbe, eller om en avverkning kan medföra att skyddet för allén upphör genom att det inte längre finns fem träd kvar.

Alléer kan omfattas av bestämmelser i detaljplaner som innebär att skyddet inte gäller mot åtgärder som behöver vidtas för att genomföra planen, om planen antogs innan skyddet infördes.

De träd i en allé som står i omedelbar anslutning till bebyggelse i form av till exempel bostadshus, kyrkor eller andra befintliga byggnader (till exempel kapell, krematorier och ekonomibygnader), i och utanför tätorter eller på en begravningsplats, omfattas av undantag från skyddet (se också *Handbok 2012:1 Biotopskyddsområden, kapitel 6.6.2*, Naturvårdsverket 2012). Det innebär att åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till pågående verksamhet i anslutning till en befintlig byggnad, eller för en byggnads eller begravningsplats funktion inklusive nödvändiga utveckling, eller för att förhindra skada, får vidtas även om det innebär att avverkning av träd måste ske. I de fall det är möjligt och lämpligt, och inte hindrar verksamheten, bör avverkade träd ersättas med nya träd. Om träd i övriga delar av allén inte är belägna i omedelbar anslutning till bebyggelse gäller skyddet för dessa utan inskränkning om det inte finns särskilda bestämmelser i en detaljplan som reglerar hur allén ska skötas och utvecklas, eller som på annat sätt begränsar skyddet.

Checklista inför avverkning och plantering av träd i en allé

- Vilka träd behöver tas ned?
- Vilka träd kan omskas till högstubbar istället för att tas ned?
- Vilka träd ska stå kvar (minst fem stycken inklusive eventuella högstubbar)?
- Hur många nya träd ska planteras?
- Vilken eller vilka trädarter ska planteras? Återplantering bör normalt ske med lövträd av inhemska arter som redan finns i allén, och helst med loka-

la sorter av arter som naturligt förekommer i trakten. Det är en fördel om trädsorter som är beprövade avseende ändamål, hårdighet och uthållighet kan användas.

- Var ska de nya träden planteras?
- När ska de nya träden senast ha planterats?
- För att öka chansen för träden att ta sig bra bör trädplantorna vara minst 10-12 cm i omkrets, men helst mer än 18-20 cm i omkrets.
- Storleken på växtbädden bör vara minst 10-12 kvadratmeter i mer urbana miljöer där utrymmet kan vara begränsat.
- Skötsel av de nyplanterade träden bör säkerställas under minst fem år. Bevattningspåsar under det första året bör ingå, och om det behövs även under det andra året efter planteringen.
- Några av de nedtagna stammarna bör placeras som en faunadepå på lämplig solbelyst plats.

Uppföljning

Uppföljning kan behövas av eventuella bevarandemål för biotopen och utförda skötselåtgärder, samt av situationen för arter som är förtecknade i artskyddsförordningens (2007:845) bilagor och/eller den nationella rödlistan, samt av arter och biotoper som omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter och/eller ingår i Natura 2000.

Uppföljning av bevarandemål för alléer bör så långt som möjligt koordineras med den regionala och nationella miljöövervakningen, samt med eventuell uppföljning som sker kopplat till åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd, andra åtgärdsprogram för hotade arter, eller ängs- och betesmarksinventeringen.

Uppföljningen bör också koordineras med den regionala områdesvisa uppföljningen av motsvarande biotoper i naturreservat och Natura 2000-områden.

Viss uppföljning av miljötillståndet för odlingslandskapets biotoper sker bland annat genom NILS (Nationell Inventering av Landskapet i Sverige).

Artförekomster bör rapporteras till Artportalen¹ och Trädportalen², vilka också kan användas för informationssökning.

Andra tillämpliga författningar och regelverk

Enligt Jordbruksverkets stödskriterier (SJVFS 2008:17, bilaga 1) definieras allé som en anläggning av minst sju träd ursprungligen planterade längs en väg. Anläggningen kan vara enkel- eller dubbelsidig och renar inkluderas.

¹ www.artportalen.se.

² www.tradportalen.se.

Åtgärder i alléer kan beröras av 6 § i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket som anger att anläggningar av träd eller buskar som har kulturhistoriskt värde eller stort värde för bevarandet av odlingslandskapets flora eller fauna inte får skadas eller tas bort.

Alléer längs statliga vägar är att betrakta som väganordning som ligger under statens förvaltning.

Alléer ingår ofta i den kulturhistoriska miljön kring gods och slott, och kan då utgöra en del av ett byggnadsminne enligt 3 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

På kyrkogårdar är kulturminneslagens 4 kap. Kyrkliga kulturminnen, samt begravningslagen (1990:1144) och begravningsförordningen (1990:1147), som bland annat reglerar begravningsplatsers funktion, gravrättens innebörd och minsta djup för gravsättning av kistor, tillämpliga.

Åtgärder som kan skada fridlysta växt- eller djurarter i alléer kan kräva dispens enligt 14-15 §§ artskyddsförordningen (2007:845). I alléer kan detta ofta gälla till exempel fladdermöss, fåglar och insekter.

Exempel på möjligheter till ekonomisk ersättning

Det finns möjlighet att få ekonomisk ersättning för skötsel av alléer på eller i anslutning till åkermark genom miljöersättningen för natur- och kulturmiljöer inom landsbygdsprogrammet (Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2007:42) om kompensationsbidrag, miljöersättningar och miljöinvesteringar). Röjningsåtgärder, hamling av träd, bete och slåtter är exempel på åtgärder som kan ingå i beslut om miljöersättning.

Genom Utvald miljö (6 kap. SJVFS 2007:42) är det möjligt att få ekonomisk ersättning för restaurering och återskapande av alléer. Det är också möjligt att inom Utvald miljö få ersättning för specialinsatser för att gynna landskapets natur- och kulturmiljövärden, samt för allmänhetens möjlighet till rekreation (6 kap. 66 § SJVFS 2007:42). Insatser för arter som omfattas av åtgärdsprogram, eller andra specifika insatser för en viss art eller artgrupp, såsom uppsättning av holkar för fladdermöss, fåglar eller humlor, är exempel på specialinsatser som kan göras i anslutning till en biotop.

Litteratur och webblänkar

Aronsson, M. (2008). *Karakteristiska arter och kriterier för dessa*.

www.naturvardsverket.se.

Artportalen. www.artportalen.se.

EG-kommissionen (1992). *Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter* (Art- och habitatdirektivet).

Gärdenfors, U. (red.) (2010). *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU. Uppsala. ISBN 978-91-88506-35-1.

Länsstyrelsen i Stockholms län (red.) (2010). *Mälardalens unika parklindor - en skötselvägledning*. Rapport 2010:21. ISBN/ISSN 978-91-7281-399-1.

Naturvårdsverket (2012). *Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd*. Rapport 6496. Stockholm: Naturvårdsverket. ISBN 978-91-620-6496-9.

Naturvårdsverket (2012). *Biotopskyddsområden. Vägledning om tillämpningen av 7 kapitlet 11 § miljöbalken*. Handbok 2012:1 Utgåva 1. Stockholm: Naturvårdsverket. ISBN 978-91-620-0176-6.

Regionmuseet Kristianstad (2005). *Alléhandboken*.

Trädportalen. www.tradportalen.se.

Utblick (1985). Landskap, nr 4 (temanummer).

Bilaga 1

Förteckning över ett urval av de rödlistade³, karaktäristiska⁴ och i övrigt intressanta arter som kan förekomma i biotopen *Allé*

De i förteckningen angivna arterna behöver inte påvisas i en biotop för att biotopen ska omfattas av skydd.

* Arter som är upptagna i EU:s Art- och habitatdirektiv eller Fågeldirektiv.

Akut hotade arter	<p>Svampar Saffransticka (<i>Hapalopilus croceus</i>)</p> <p>Skalbaggar <i>Dromaeolus barnabita</i></p>
Starkt hotade arter	<p>Mossor Almskruvmossa (<i>Syntrichia laevipila</i>)</p> <p>Skalbaggar Lindsvampborrare (<i>Enneathron pruinosulum</i>) Ögonfläcksbock (<i>Mesosa curculionoides</i>) <i>Synchita separanda</i></p>
Sårbara arter	<p>Kärlväxter Ask (<i>Fraxinus excelsior</i>) Skogsalm (<i>Ulmus glabra</i>)</p> <p>Lavar Alléägglav (<i>Candelariella reflexa</i>) Rännformig brosklav (<i>Ramalina calicaris</i>)</p> <p>Fåglar * Ortolansparv (<i>Emberiza hortulana</i>)</p> <p>Skalbaggar Lindfläckbock (<i>Chlorophorus herbstii</i>) <i>Enicmus brevicornis</i> <i>Laemophloeus monilis</i> Lindgrennagare (<i>Pseudoptilinus fissicollis</i>)</p>
Nära hotade arter	<p>Mossor Parkhättemossa (<i>Orthotrichum pallens</i>)</p> <p>Lavar Grynig dagglav (<i>Physconia grisea</i>)</p> <p>Svampar Oxtungssvamp (<i>Fistulina hepatica</i>) Pälsticka (<i>Inonotus hispidus</i>)</p>

³ Uppgifterna är hämtade ur *Rödlistade arter i Sverige 2010* (Gärdenfors, U. (red.) 2010).

⁴ För kriterier för urvalet se *Karaktäristiska arter och kriterier för dessa* (Aronsson, M. 2008).

	<p>Skumticka (<i>Spongipellis spumeus</i>)</p> <p>Skalbaggar</p> <p>Enfärgad brandsvampbagge (<i>Diplocoelus fagi</i>)</p> <p>* Läderbagge (<i>Osmoderma eremita</i>)</p> <p>Spindeldjur</p> <p>* Hålträdklokrypare (<i>Anthrenochernes stellae</i>)</p>
Karakteristiska arter	<p>Kärlväxter</p> <p>Skogslönn (<i>Acer platanoides</i>)</p> <p>Vårtbjörk (<i>Betula pendula</i>)</p> <p>Glasbjörk (<i>Betula pubesens</i>)</p> <p>Bok (<i>Fagus sylvatica</i>)</p> <p>Ask (<i>Fraxinus excelsior</i>)</p> <p>Skogsek (<i>Quercus robur</i>)</p> <p>Pil (<i>Salix</i> sp.)</p> <p>Oxel (<i>Sorbus intermedia</i>)</p> <p>Skogslind (<i>Tilia cordata</i>)</p> <p>Skogsalm (<i>Ulmus glabra</i>)</p> <p>Hästkastanj (<i>Aesculus hippocastanum</i>)</p> <p>Poppel (<i>Populus</i> sp.)</p> <p>Klibbal (<i>Alnus glutinosa</i>)</p> <p>Apel (<i>Malus domestica</i>)</p> <p>Mossor</p> <p>Allémossa (<i>Leucodon sciuroides</i>)</p> <p>Lavar</p> <p>Allélav (<i>Anaptychia ciliaris</i>)</p> <p>Alléorangelav (<i>Caloplaca chrysophthalma</i>)</p> <p>Brosklav (<i>Ramalina fraxinea</i>)</p> <p>Svampar</p> <p>Svavelticka (<i>Laetiporus sulphureus</i>)</p> <p>Ekticka (<i>Phellinus robustus</i>)</p> <p>Fjällticka (<i>Polyporus squamosus</i>)</p> <p>Däggdjur</p> <p>* Dvärgfladdermus (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>)</p> <p>Steklar</p> <p>Bålgeting (<i>Vespa crabro</i>)</p>